

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över SOU 2007:17. Äktenskap för par med samma kön. Vigselfrågor

Sammanfattning

Partnerskapslagstiftningen, som vuxit fram under en femtonårsperiod, ger homosexuella par ett fullkomligt skydd mot diskriminering i varje rimlig mening. Homosexuella par har här fått ett erkännande ”i sin egen rätt” utan att man behöver ometkettera relationen till äktenskap, som traditionellt alltid gällt familjebildningen mellan en kvinna och en man.

Det registrerade partnerskapet likabehandlas enligt lagen med äktenskap, även i fråga om rättsställningen för barn, så långt som likabehandling alls kan åstadkommas med hänsyn till de biologiska utgångspunkterna. Även dubbelt rättsligt mödraskap har tillskapats för lesbiska par på ett sätt som fått ersätta önskemålet i andra sammanhang att ett barn skall ha både en mor och en far.

Förslaget om att samkönade parförhållanden skall inräknas under begreppet äktenskap, som därmed skulle bli könsneutralt, gäller enbart symbolik.

Betänkandet och samhällsdebatten har inte analyserat den huvudfråga som förslaget om införandet av ett könsneutralt äktenskapsbegrepp egentligen gäller, nämligen fördelar och nackdelar av att reglerna om partnerskap upphävs till förmån för införandet av regler om samkönade äktenskap.

De av utredningsmannen åberopade skälen för könsneutrala äktenskap utgörs av skenargument, som inte uppfyller kraven för rationell argumentation eller god lagstiftningsmetod, samtidigt som skäl mot en omläggning av lagstiftningen över huvud taget inte har uppmärksamats.

Vinsterna av inordnandet av samkönade partnerskap under begreppet äktenskap är obetydliga, nästan försumbara, för den lilla grupp homosexuella personer som vill kunna ingå äktenskap.

En långt mera betydelsefull samhällsfråga är däremot vilken normbildande attitydpåverkan för mäns och kvinnors relationer och för deras familjebildning som ett könsneutralt äktenskap kan framkalla på längre sikt. För bedömningen av utvecklingen av attityder och sexuella beteenden måste man väga in ideologiska strömningar i det svenska samhället vilka inbegriper en på sina håll starkt negativ inställning till det traditionella äktenskapet, till den s.k. heteronormativiten, ja även till existensen av könsskillnader över huvud taget.

Vid all lagstiftning bör dennas långsiktiga konsekvenser uppmärksammas. I betänkandet liksom i den svenska debatten har detta dock helt försumrats med tanke på den överväldigande majoriteten av heterosexuella par och deras familjebildning.

När det gäller önskemålen att förbättra homosexuella personers ställning enligt andra människors uppfattning, är det mycket möjligt – för att inte säga sannolikt – att de bästa attitydpåverkande effekterna på längre sikt kan uppnås genom starkast möjliga stöd för partnerskapet, vilket innebär ett erkännande av homosexuella parförhållanden i deras ”egen rätt”.

Strävanden att för homosexuella förhållanden i alla avseenden efterlikna vad som gäller för relationen mellan en man och en kvinna lider för övrigt av svagheten att den biologiska olikheten mellan relationerna aldrig kan suddas ut. Målet om fullkomlig likabehandling är därför ouppnåeligt.

Som föreslagits av det s.k. nätverket för partnerskap skulle det dock vara utmärkt om partnerskap enligt lagen kunde komma till stånd genom vigsel eller annan välsignelse även i kyrka, liksom om termen registrerat partnerskap kunde ersättas av ett trevligare ordval.

1. Vad lagstiftningsärendet gäller. Huvudlinjerna i detta yttrande

(1.1) Det är tydligt att utredningsmannen på ett lojalt sätt levererat ett beställningsarbete till stöd för samkönade äktenskap genom att begreppet äktenskap görs könsneutralt. Betänkandet liksom dess resultat talar härvidlag för sig själva vilket kommer att belysas i detta yttrande.

Utredningsmannen har till och med själv förklarat att han inte avsett någon allsidig analys: ”Jag uppfattar vidare mitt uppdrag så att det snarare handlar om en bedömning av skälen för och emot att äktenskap skall ingås av par med samma kön än en analys i vedertagen mening” (s. 219).

Särskilt anmärkningsvärt är att utredningsmannen inte ens betonar, än mindre analyserar, vad som egentligen är den avgörande frågan, nämligen denna: Finns det några vägande skäl att ersätta de gällande bestämmelserna om registrerat partnerskap, som ger samkönade par fullt ut samma rättsverkningar som äktenskap mellan en man och en kvinna, med samkönade äktenskap?

(1.2) En utvidgning av äktenskapsbegreppet är naturligtvis formellt genomförbar, men den behövs inte, eftersom homosexuella par enligt den gällande lagstiftningen är helt fredade från all legal diskriminering.

Efter lagändringar sedan tillkomsten av lagen om registrerat partnerskap har rättsläget förändrats även med hänsyn till barn. Enligt föräldrarättsliga regler likabehandlas också barn hos två registrerade partner med barn hos ett gift par så långt som det är möjligt med hänsyn till fastställande av faderskap och moderskap. Strävan har också varit att de vuxna paren skall få samma relation till barnen vare sig de lever i partnerskap eller i äktenskap.

Inte heller med tanke på relationen mellan barn och föräldrar föreligger det sålunda någon diskriminering. Enligt naturens ordning kan inte ett samkönat par tillsammans bli biologiska föräldrar till ett barn.

På grund av denna långtgående strävan att möjliggöra homosexuellt föräldraskap har lagstiftaren t.o.m. övergett det tidigare betonandet, att ett barn behöver en far och en mor till förmån för att ett barn behöver två föräldrar. Längre kan man inte komma i stöd för homosexuellt föräldraskap när det gäller lagstiftningens reella innehåll.

(1.3) Det är ett – med tanke på homosexuella människors situation – synnerligen begränsat socialt problem som aktualiseras genom lagförslaget. Om vi ackumulerar antalet ingångna partnerskap och antalet registrerade partnerskapskillnader blir resultatet att det vid utgången av år 2006 existerade ett totalt antal partnerskap om knappt 1150 för män och 950 för kvinnor.

Det är okänt hur inställningen bland alla homosexuella fördelar sig bland dem, som vill kunna ingå formellt äktenskap (med HomO och RFSL som talesmän) och dem som är tillfreds med möjligheten av partnerskap. En viktig synpunkt är dock i vilket fall som helst, att homosexuella personers egna önskemål inte kan få avgöra lagstiftningsfrågan.

(1.4) Detta lagstiftningsärende gäller enbart symbolfrågor, eftersom homosexuella par i Sverige av i dag inte är diskriminerade enligt lag. Att lagförslaget om könsneutrala äktenskap fått sådant oerhört stöd i den allmänna debatten sammanhänger med att det setts som en fråga om obefogad särbehandling, rättigheter och sexuell liberalism kontra förmodad alltför stor konservatism. Inställningen underbyggs, på sätt som kommer att framgå i det följande, av trosbetonade ideologier, särskilt i den härskande feminismen och rentav i en del akademiska teologers tänkande med visst inflytande på Svenka kyrkan.

Alla opinionsyttringar, och alla ideologiska trumpetstötter, har dock inneburit ogenomtänkta svar på fel ställda frågor.

Styrkan i opinionsbildningen till stöd för samkönade äktenskap torde också kunna förklaras med att det i Sverige råder en synnerligen stor brist på personer vilka med ett ironiskt citat, som tillskrivs Oscar Wilde (denne lysande intellektuelle, som fick ett fruktansvärt livsöde på grund av sin homosexualitet), är beredda att säga: Nu är det så många som tycker som jag, så jag börjar förstå att jag har fel.¹

(1.5) *Lagstiftning kan alltid tänkas påverka människor attityder. Med tanke på äktenskap och samlevnad blir frågan om lagreglers utformning kan påverka människors etiska val för personlig livsföring.*

Frågan om etiken inom familjerätten är en viktig fråga. Utredningsmannen vänder dessvärre på steken och söker göra gällande att en påstådd avsaknad av etik skulle vara ett av argumenten för hans förslag (se nedan 2.8). I ett land där det är populärt att hänvisa till etiska riktlinjer för en stor mängd ekonomiska och andra frågor (t.ex. om företagsstyrning och marknadsföring) är det märkligt att etiken skulle väljas bort när det gäller former för familjebildning och sexualliv. Etiken har faktiskt ett särskilt naturligt användningsområde när det gäller människors förhållande till varandra.

Ett införande av samkönade äktenskap skulle ha till syfte att stödja homosexuella parförbindelser. Genom en sådan lagändring blir själva äktenskapsbegreppet köns neutralt. Som en ofrånkomlig baksida uppkommer emellertid samtidigt en viss symbolisk nedgradering av det traditionella äktenskapet mellan en man och en kvinna.

(1.6) I varje fall skulle införandet av könsneutrala äktenskap demonstrera ett ointresse för en större social och etisk fråga än problemet huvuvida registrerat partnerskap skall förändras till samkönat äktenskap. Det gäller hur den stora majoriteten av heterosexuella personer bildar familj.

---

¹Oscar Wildes bok från tiden i fängelse "De Profundis" (Ur djupen) erbjuder en skakande läsning. Sedan Wilde behandlades skymfligt i fängelse för 110 år sedan, har dock attityderna förändrats i så hög grad att just homosexualiteten kan vara ett medel för särskilt erkännande i kulturlivet i Sverige. Inget ont i det, men det kan också illustrera att statens ansträngningar att motverka fördomar mot homosexuella innebär att man slår in öppna dörrar bland någorlunda fördomsfria personer.

Med tanke på statens normgivning och människornas personliga val för sin livsföring bör man för övrigt också, om äktenskapet i lagstiftningen görs könsneutralt, dessutom fundera på riskerna för direkt negativa påverkans effekter på heterosexuella människors beteenden, när frågan om äktenskap kopplas samman med de underliggande frågorna om sexualiteten och dess inriktning, ja t.o.m. om en människas könsidentitet

Man får nog räkna med att införandet av ett könsneutralt äktenskapsbegrepp i samspel med ideologiska strömningar i Sverige, som är negativa till den dominerande "heterosexualiteten", kan ytterligare stimulera fria sexualvanor bland en del ungdomar. Ungdomen i Sverige av i dag behöver knappast någon stimulans för ökad sexuell aktivitet vare sig i största allmänhet eller oberoende av kön.

Snarare behöver både pojkar och flickor stöd för befrämjande av kärleksfulla förhållanden, vilka inte är befrämjar sexuell utlevelse från könsmognaden genom ytliga sexuella kontakter och annan påverkan, ett stöd till värde för deras egen personlighetsutveckling och för deras framtida parförhållanden.

(1.7) Dessa senare tankar är naturligtvis något spekulativa, men de bygger på värdegrunder som inte så lätt kan underkännas.

Som skall beröras längre fram har äktenskapsbegreppet blivit nedgraderat redan genom den s.k. neutralitetsideologins inträde i lagstiftningen för nästan 40 år sedan med ett efterföljande ointresse över huvud taget för om människor gifter sig eller sammanbor utan äktenskap. Det borde inte tas för självklart att den svenska lagstiftningen bör fortsätta på den inslagna vägen, som valdes innan våra nu ledande politiker föddes eller ännu var små barn, utan överväganden om lagstiftningens normbildande inverkan på attityder och beteenden.

De långsiktiga påverkans effekterna för attitydbildningen i fråga om äktenskap, sexuell livsföring, rentav könsidentitet för en del personer, är långt viktigare för majoriteten av befolkningen, som i grunden är heterosexuell, än för den i storlek jämförelsevis obetydliga gruppen av kanske 3-5 % homosexuella personer.

(1.8) Sexualiteten kan erbjuda ett stort glädjeämne i livet.

Homosexuell läggning och homosexuella parförhållanden bör respekteras i sin egen rätt, vilket sker genom nuvarande lagstiftning.

Men också heterosexuell läggning och heterosexuella förhållanden, som är den yttersta grunden för människosläktets fortbestånd, bör lämnas i fred i sin egen rätt.

Lagstiftare och opinionsbildare bör inte låta understödet av det första av dessa båda önskemål övergå i att man motverkar det andra, vilket ur samhällslig synpunkt är viktigare.

(1.9) I fortsättningen av yttrandet skall det här sagda utvecklas närmare.

Under avd. 2 visas att utredningsmannens argument för könsneutrala äktenskap på det hela taget är skenargument utan bärkraft, alldeles särskilt om styrkan av det registrerade partnerskapet beaktas.

I avd. 3 förklaras grundläggande krav på god lagstiftning och på intellektuell rationalitet.

I avd. 4 diskuteras betydelsen av barn för äktenskapets roll i samhället.

I avd. 5 görs en internationell jämförelse inkl. betydelsen av kristna äktenskapsuppfattningar.

I avd. 6 diskuteras olika faktorer som i samspel kan påverka människans attityder till sexualitet och könsidentitet.

Uppläggningsen innebär att de närmast obefintliga skälen för övergång från registrerat partnerskap till samkönade och därmed könsneutrala äktenskap klarläggs först (under 2).

Därefter påvisas oklarheter och ensidigheter i betänkandet under 4 - 5, något som ytterligare urholkar resonemangen i betänkandet.

Till sist utvecklas under 6 synpunkter som med etiska utgångspunkter talar direkt emot könsneutrala äktenskap.

I avd. 7, som kan ses som en efterskrift, sägs några ord om vigselrätten.

2. De grundläggande argumenten i betänkandet och deras bristande bärkraft

(2.1) Av historiskt intresse är följande uttalanden i betänkandet (s. 218 f): "Det borgerliga samhällets lagstiftning, liksom formerna för borgerlig vigsel, är en återspeglning av den kristna traditionen. När möjligheterna till 'borgerlig vigsel' öppnades i början av 1900-talet kom de kyrkliga termerna och formerna för giftermål till användning även på det civilrättsliga området." (s. 218 f).

Detta är ett förhastat påstående. Äktenskapet mellan man och kvinna är i hela västvärlden en äldre institution än den kristna uppfattningen om vad ett äktenskap innebär.

Slarvigheten med historiska fakta blir särskilt tydlig i ett uttalande om 1973 års lagstiftning om ingående och upplösning av äktenskap. (Se härom vad som redan sagts ovan). I betänkandet uttalas (s. 231): "Ändringen innebar alltså att lagstiftarens definition av äktenskapet och dess innebörd kom att fjärma sig från vad som länge varit trossamfundens traditionella syn på äktenskapet som en livslång relation byggd på trohet".

Lösgörandet från beroende av den kristna uppfattningen i den borgerliga lagstiftningen hade skett nästan 60 år tidigare än vad som påstås, nämligen genom 1915 års lag om ingående och upplösning av äktenskap, en lag vars bestämmelser år 1920 överfördes till "nya" Giftermålsbalken..

Den historiska bakgrunden är givetvis inte avgörande för hur lagstiftaren bör ställa sig till nya frågor i en ny tid. Beskrivningen av rättsutvecklingen är dock ett uttryck för att så gott som alla resonemang i betänkandet lagts till rätta för att de skall stödja det önskade slutresultatet, d.v.s. att begreppet äktenskap bör öppnas för samkönade par.

(2.2) Utredningsmannen konstaterar att homosexuella par, som kan registrera partnerskap, inte diskrimineras. Ändå åberopar han som ett av skälen för samkönade äktenskap, att omöjligheten av formellt äktenskap innebär en särbehandling av homosexuella par. Detta påstående innebär inte något annat än ett konstaterande av ett faktum. Användningen av ordet innebär ett försök till övertalning via en missvisande definition. Detta saknar argumentationsvärde.

(2.3) Lika litet argumentationsvärde har följaktligen påståendet (s. 221) att heterosexuella och homosexuella par bör likabehandlas i fråga om möjligheten av formellt äktenskap, liksom att (a.st.) rätten att ingå äktenskap är en mänsklig rättighet (under reservationen enligt vad "det

sagts”). Utredningsmannen tar för givet ett svar, som kräver argument, vilka han så långt inte tillhandahåller.

(2.4) Dock kan man fundera på utredningsmannens uttalande, att en uteslutning av homosexuella från äktenskap ”kränker deras värdighet och innebär en särreglering för deras del” (s. 222). Att det senare tankeledet om särreglering saknar argumentationsvärde har redan påpekats här ovan. Hur kan det i övrigt kränka någons värdighet om han eller hon inte är utsatt för diskriminering?

Också i talet om den kränkta värdigheten ligger en förutfattad mening. Redan det registrerade partnerskapet och den därtill knutna lagstiftningen, inkl. bestämmelser om barns situation, har gjort homosexuella parbildningar likvärdiga med äktenskap. Denna utveckling borde kunna stärka homosexuella personers ”värdighet” både i deras egen självkänsla och enligt andra människors uppfattning. För det behövs inte äktenskapet som form.

Frågan om attitydbildningar och därav följande ”värdighet” gäller långsiktiga verkningar. Det är inte alls säkert att samkönade äktenskap i det långa loppet stärker homosexuella pars ställning i befolkningen bättre än vad som är möjligt genom framhållande av värdet hos det registrerade partnerskapet. Man kan ändå aldrig komma ifrån de biologiska olikheterna genom att ge den juridiska begrepsbildningen en ny terminologi.

Man kan inte veta om inte ett starkt stöd för partnerskapet kan öka förståelsen i befolkningen för homosexuella par till och med bättre än vad som kan uppnås genom att göra äktenskapet könsneutralt. Den biologiska skillnaden kan man som sagt aldrig suddas ut.

(2.5) ”Värdighetsargumentet” kan möjligen behöva någon ytterligare begrundan med ledning av ett påstående i betänkandet, att barn med homosexuella föräldrar bör ha samma rätt att växa upp i ett äktenskap som andra barn (s. 222). I det svenska samhället av i dag, där andelen ogifta och ensamstående föräldrar är mycket stor, verkar det inte så sannolikt att barn som har två mammor eller två pappor skulle intressera sig för civilståndet – äktenskap, partnerskap eller samboende. Att ett barn har två mammor eller två pappor kan förstås väcka funderingar hos andra barn, men deras undran inriktas nog inte heller på den juridiska formen för de vuxnas relation.

(2.6) Vilket argumentationsvärde har det då att homosexuella företrädare av RFSL och HomO vill kunna ingå formellt äktenskap, och att åtminstone en del känner sig kränkta av att detta inte går? I själva verket förvandlas tanken på värdighet eller kränkning till en fråga om homosexuella par bör få gifta sig därför att de själva vill göra det.

Den sistnämnda tanken utnyttjas också av utredningsmannen (s. 231) via en hänvisning till att Äktenskapsbalken bygger på neutralitet till hur makar förhåller sig till varandra. Från denna självvalda utgångspunkt hamnar utredningsmannen i ståndpunkten, att det ”kan sägas ligga mer i linje med neutraliteten att parterna själva får bestämma vem de vill gifta sig med än att man utesluter vissa parbildningar från äktenskapet”.

Tanken från regleringen av makars förhållanden inom ÄktB till valfriheten i fråga om vilka som skall omfattas av möjligheten till äktenskap innebär dock ett kliv från en rättspolitisk fråga till en helt annan. Som ett led på vägen talas det i betänkandet om ”neutralitet” (2.7) resp. om ”etik” (2.8). Se härom i det följande.

(2.7) Utredningsmannen utnyttjar den positiva valören i begreppet och ordet neutralitet, men han gör det utan att definiera innebörden. Neutralitetsbegreppet inom svensk familjerätt kom framförallt att spela en famös roll i 1969 års direktiv till familjelagssakkunniga. Där hävdades att staten bör vara neutral till om en man och en kvinna väljer att gifta sig eller att leva samman som ogifta.

Som familjelagssakkunniga kunde konstatera i sitt första betänkande (SOU 1972:41) kan dock talet om neutralitet ges två helt olika betydelser när det gäller frågor om samboende och äktenskap. Ett alternativ kan vara neutralitet i den meningen, att samboende par blir underkastade samma rättsverkningar oavsett om de valt att gifta sig. Ett annan tolkning av begreppet neutralitet är att det inte bör införas äktenskapsrättsliga verkningar för andra än dem som valt att gifta sig, d.v.s. det blir i princip andra rättsverkningar för samboende än för gifta.

Det andra alternativet – valfriheten – segrade i princip, men på ett något motsägelsefullt sätt på olika rättsområden.

På tal om samkönade äktenskap – som är en alldeles ny fråga med tanke på det redan missbrukade begreppet neutralitet – använder utredningsmannen nu begreppet som en positivt laddad term för övertalning till stöd för att homosexuella par själva skulle få bestämma, att begreppet äktenskap skall omfatta dem själva.

(2.8) Dessförinnan har utredningsmannen utvidgat resonemanget. Neutralitet framställs mot bakgrunden av att 1973 års lagstiftning som om det skulle ha inneburit borttagande av etiska krav från äktenskapslagstiftningen, ”bl.a. kravet på makarnas trohet mot varandra och andra etiska normer :-:- eftersom de ansågs svara mindre väl mot den dåvarande synen på äktenskapet. Också skilsmässoreglerna mjukades upp.” (s. 231, jfr s. 228). Här har utredningsmannen sålunda sökt ta etiken – eller snarare ett påstått avskaffande av etiska krav – som stöd för samkönade äktenskap.

Man kan förstås fråga sig varför någon etik inte behövs när det gäller hur en man och en kvinna ordnar sina relationer. I vilket fall som helst är den nyss citerade beskrivningen missvisande. Etiken avskaffades inte till den grad som det här påstås i betänkandet.

Visserligen fanns ett förslag i den riktning som utredningsmannen nu nämner. Det blev dock inte genomfört enligt förslaget. I stället behölls vad som nu står i 1 kap. 2 § Äktenskapsbalken: ”Makar skall visa varandra trohet och hänsyn. De skall gemensamt vårda hem och barn och i samråd verka för familjens bästa”.

Om barn och skilsmässor se vidare nedan.

(2.9) Genom hänvisningarna till ”neutralitet” och ”etik” har utredningsmannen enbart lämnat skenbara argument för att homosexuella personer själva skulle få avgöra hur äktenskapsbegreppet skall avgränsas. Utredningsmannen möter, som redan antytts, denna svårighet att förändra äktenskapsbegreppet med att helt öppet åberopa en idé om valfrihet i fråga om äktenskap i samkönade relationer, vilket ”inte med automatik behöver leda till att andra samlevnadskonstellationer också skall inkluderas” (s. 235). Han finner detta senare ”ytterst vara en fråga för lagstiftaren”.

Genom sin reservation har utredningsmannen dock närmare besett omedelbart avslöjat den principiella ihålligheten av sin tidigare uppfattning, att homosexuella pars önskemål att få

ingå äktenskap, bör få verka bestämmande för lagstiftningen. I princip är tanken oacceptabel. Frågan bör avgöras av lagstiftaren på grundval av allmänna överväganden.

Därtill kommer för övrigt att – för den händelse enskildas val skulle få avgöra vilka som skall få gifta sig – det kan förefalla orättvist att inte också månggifte tillåts i Sverige. Det kanske rentav förhåller sig så att invandringen från muslimska länder plus väl kända idéer i politiska ungdomsförbund, från någon filosof och även från andra kvalificerade yrkesutövare antyder möjligheten att det redan i dag kan finnas ganska många personer i landet, som skulle vilja utnyttja en möjlighet till månggifte.

(2.10) På tal om valfrihet bör också betonas att äktenskapet i svensk rätt, liksom på de flesta håll i världen, sedan hundratals år ses som ett *statusförhållande*, d.v.s. ett rättstillstånd som uppkommer genom myndighets beslut när vigselförrättaren förklarar mannen och kvinnan vara gifta med varandra. I själva verket får parternas öppna eller underförstådda äktenskapsavtal då sin bekräftelse. Olika grupper av människor kan inte få avgöra när ett statusförhållande skall kunna skapas.

Detta gäller helt oavsett det förhållandet att ett kravet på vigsel i tillägg till äktenskapsavtalet infördes först genom 1734 års lag. Visserligen godtogs då enbart kyrkvigsel som giltig, men sedan 1908 har borgerlig vigsel varit ett alternativ till den kyrkliga vigseln.

Även det registrerade partnerskapet är ett statusförhållande, som kommer till stånd genom parternas avtal, som stadfästes genom en borgerlig myndighets beslut.

Begreppet och termen registrering för partnerskap är dock en trist beteckning jämfört med den traditionella vigseln till äktenskap.

Det är ett konstruktivt förslag i ett remissyttrande av det s.k. nätverket för partnerskap (som består av både heterosexuella och homosexuella personer) att även partnerskap skall kunna bekräftas genom vigsel (om kyrklig vigselrätt se slutet av utlåtandet). Därigenom skulle även en kyrklig förrättning för ingående av giltigt partnerskap kunna komma till stånd.

(2.11) Slutligen återoppar utredningsmannen att samkönade äktenskap kommer att ingås av kärlek i en betydelse som i äktenskapliga sammanhang inte utmärker andra relationer, t.ex. mellan två syskon eller två personer som av praktiska skäl vill dela bostad och hushåll. Tanken på kärlekens avgörande betydelse som skäl för könsneutrala äktenskap har i den svenska debatten betonats såväl av ett par biskopar i Svenska kyrkan som på andra håll.

Det är lätt att hålla med om kärlekens livsavgörande betydelse vare sig man utgår från det kristna kärleksbudskapet eller från rent profana värderingar och vare sig man talar om sexuell möjliga relationer eller andra fall. Men bör kärlekens stora betydelse få vara bestämmande för hur man juridiskt reglerar förhållandet för dels heterosexuella, dels homosexuella par som vill formalisera sin relation?

Givetvis inte! Kärleken är viktig i många sammanhang men detta allomfattande begrepp kan inte ges betydelse för frågan om homosexuella parförhållanden skall som statusförhållanden kallas partnerskap eller äktenskap. Det skenbart goda argumentet saknar relevans i detta sammanhang.

(2.12) Sammanfattning. De grundläggande synpunkterna i betänkandet till stöd för införandet av samkönade liksom könsneutrala äktenskap saknar på det hela taget allt

argumentationsvärde enligt principer för intellektuell rationalitet. (jfr strax nedan).
Utredningsmannen underförstår nära nog genomgående det resultat som skulle motiveras.

Vad som hittills sagt hindrar inte, att det skulle kunna finnas andra argument som ger bättre stöd för förslaget. Hur det förhåller sig med det skall analyseras i fortsättningen.

3. Kraven på god lagstiftning och på intellektuell rationalitet

(3.1) Som grund för ny lagstiftning bör naturligtvis alltid ligga värderingar och syften som lagstiftningen tänkes tillgodose. Syftena kan gälla både primärmål, som eftersträvas som närliggande mål, och ultimärmål, som på längre sikt bedöms vara särskilt viktiga. På en sådan grundval gäller det att utforma begrepp och bestämmelser i lagen. Därefter bör det också övervägas om lagstiftningen kan tillgodose syftena i praktiken liksom om det kan uppkomma icke önskvärda konsekvenser vid sidan av vad som eftersträvas. Man kan här alternativt också tala om diskussion av lagens sannolika funktion som en något annan sak är de eftersträlvade målen

(3.2) Även om lagstiftningen bygger på värderingar bör diskussionen vid all lagstiftning naturligtvis också präglas av intellektuell rationalitet. Argument skall vara *för det första* sakliga (inte irrelevanta), *för det andra* logiska och *för det tredje* öppna i den meningen, att bedömaren tar ställning först efter att ha begrundat ev. motargument till ett förslag.

Det otillräckliga argumentationsvärdet av synpunkterna under 2 till stöd för neutrala äktenskap har gällt några få värdemässiga utgångspunkter. Samtidigt förbigår man i betänkandet mera allmänna mål för äktenskapslagstiftningen över huvud taget.

De åberopade argumenten har också brustit i intellektuell rationalitet, delvis därför att de varit irrelevanta försök till övertalningsdefinitioner som stöd för lagförslaget.

Mot bakgrunden av de krav som bör ställas på god metodik för lagstiftning, med ledning också av allmänna krav på intellektuell rationalitet, skall nu genomgå sådana olika perspektiv som – utöver vad som berörts under 2 ovan – spelat en roll i betänkandet eller i den politiska eller massmediala debatten.

4. Betydelsen av barn för frågan om äktenskapets roll i samhället

(4.1) I betänkandet har äktenskapets traditionella betydelse som inledning till familjebildning tappats bort på ett anmärkningsvärt sätt. Begreppet äktenskap diskuteras som en fråga om förhållandet mellan mannen och kvinnan som antingen en rättslig eller en social institution. Barnen tycks inte här spela någon roll (bet. s. 218 ff). Historiskt är detta ett synnerligen närsynt perspektiv, som inte ger en rättvisande innebörd av den svenska rättsutvecklingen.

(4.2) Äktenskapet har genom alla tider varit en ram inte bara för mannens och hustruns inbördes relation utan även för barns tillblivelse och uppväxt. Sätillvida finns det därför en stark överensstämmelse, nära nog identitet, mellan äktenskap och familjebildning. Sambandet har emellertid successivt försvagats i den svenska lagstiftningen. Sedan 40 år tillbaka har Sverige genom "neutralitetsideologin" till äktenskap eller samboende löst upp detta samband utan mera djupgående diskussion av konsekvenserna för attitydbildningen i samhället. Detta är en mycket kort tid för byte av ideologi i fråga om familjen, med "mor, far och barn", som samhällets "minsta byggsten".

Vanan att sammanbo utan äktenskap hade visserligen i begränsad skala visat sig i slutet av 1960-talet men tilltog sedan snabbt, sannolikt under inflytande av neutralitetsideologin och vissa andra ideologiska föreställningar i Sverige. De långsiktiga sociala konsekvenserna är osäkra.

(4.3) Vid Giftermålsbalkens tillkomst 1920 fanns en nära koppling mellan denna lag och den samma år antagna lagen om barn i äktenskap. Det förelåg ideologiskt nära nog identitet mellan äktenskapet som en juridisk och familjebildningen som en social företeelse.

Samtidigt innebar lagen 1917 om barn födda utom äktenskapet en strävan efter förbättringar för dessa barn som inte skulle behöva lida för att fadern och modern inte varit gifta med varandra. Denna utveckling fortsatte steg för steg.

När Föräldrabalken tillkom 1949 blev reglerna om alla barn sammanförda i en och samma lag. Vissa skillnader kvarstod på grund av praktiska skäl. Det gick inte alltid att fastställa faderskapet för ett barn till ogift mor, och arvsrätten för barnet efter fadern och hans släktingar var begränsad. Det skulle dessutom alltid förordnas en barnavårdsman som stöd för en ogift mor. Så småningom har alla skillnader mellan barn av gifta och ogifta föräldrar tagits bort, låt vara att faderskapet behöver slås fast (genom bekräftelse eller dom) om modern är ogift.

Dessa förändringar har inneburit en stegvis nedmontering av äktenskapets formella roll för barnens situation, vilket är invändningsfritt såtillvida att inga barn diskrimineras.

I Äktenskapsbalken har förekomsten av barn till endera maken dock betydelse genom att det alltid skall löpa betänketid om sex månader innan ansökan om äktenskapsskillnad kan föranleda dom på skilsmässa. Dessutom talas i 1 kap. ÄktB om en makes ansvar för ”familjens” bästa, vilket förstås innefattar barnen. För barn till en gift mor gäller dessutom enligt Föräldrabalken en presumtion för den äkte mannens faderskap, vilket inte behöver fastställas särskilt.

(4.4) De successiva förändringarna för likabehandling av barn oberoende av föräldrarnas civilstånd hindrar inte att äktenskapet mellan föräldrarna kan tänkas erbjuda barnet en särskilt gynnsam uppväxtmiljö. En viss roll kanske kan spelas av föräldrarnas äktenskapslöften och beslut att binda sig för framtiden, liksom av manifestationen av deras förbindelse genom vigsel och bröllopsfest. Sådana faktorer kan tänkas stärka familjestabiliteten.

(4.5) Som redan framgått innebar den s.k. neutralitetsideologin till samboende eller äktenskap, vilken nu har 35 år på nacken, att man i Sverige kastade överbord den tidigare ideologin om äktenskapets önskvärdhet särskilt för barnens skull. Detta skedde mot bakgrunden av de förändrade sociala vanor som började märkas under 1960-talet på grund av kvinnornas naturliga inträde på arbetsmarknaden i stor skala och friare sexualvanor. Samgående utan äktenskap började spira med motsvarande nedgång av giftermålsfrekvensen, vilken ännu i mitten av 1960-talet varit högre än någonsin tidigare.

Denna ideologiska övergång till neutralitet till samboende eller äktenskap skedde medvetet och på ett sätt som nog saknar motsvarighet i något annat land, om vi bortser från försöket att avskaffa äktenskapet närmast efter den ryska revolutionen. Den svenska ideologiska nyordningen spräckte faktiskt det dittills mycket nära lagsamarbetet mellan de nordiska länderna och väckte stark kritik inom Nordiska rådet.

Man måste nog räkna med att dessa ideologiska signaler under de senaste årtiondena kan ha haft negativa effekter för äktenskapsfrekvensen och även för familjestabiliteten i Sverige.

Otvivelaktigt måste man dock i vår moderna tid räkna med högre skilsmäso- och separationsfrekvenser än i det tidigare samhället. Verkligt dåliga äktenskap kan skada barnen och bör upplösas.

(4.6) För den som har överblick över de snabba samhällsförändringarna är det dock en naturlig tanke att man nog ännu i dag bör slå vakt om äktenskapet som en god miljö för barnen, liksom att hoppas på en hög giftermålsfrekvens och bevarandet av unga människors känsla för sambandet mellan äktenskap och familjebildning. Det är svårt att se någon invändning mot sådana förhoppningar även om ombildade familjer och ensamstående föräldrar också kräver stöd.

(4.7) Äktenskapets betydelse för familjebildningen och barnens situation utvecklades – med hänvisning till en uppmärksam fransk utredning – av tre av det senare 1900-talets mera framstående, borgerliga politiker i Sverige (Torbjörn Fälldin, Alf Svensson och Ingegerd Troedsson) i en artikel på DN-Debatt den 2 juni 2007.

Dessa tre äldre politiker blev sällsynt utskälda av anhängare av könsneutrala äktenskap med rallarsvingar även mot påståenden som ingen framfört. Inte heller nådig i sin kritik var en avgången jämställdhetsombudsman som tillsammans med sin nyblivna hustru kom med en motartikel på DN-Debatt. De nyblivna makarna framhöll att de inte kunde få gemensamma barn, och att de tydligen borde skilja sig om man skulle följa de äldre politikernas uppfattning om äktenskapets syfte och deras hänvisningar till en ”nattstånden” fransk utredning.

Dessa angrepp bygger synbarligen på ideologin att äktenskapet inte har något intresse över huvud taget med tanke på barnens situation eller för familjebildning. Så snabbt har tydligen en yngre generation av politiker och journalister tillgodgjort sig den för Sverige speciella ”neutralitetsideologin”, liksom tillväxten av samboende utan äktenskap som medfört att föräldrar numera kanske vanligtvis gifter sig sedan de fått barn och inte innan de får barn.²

(4.8) En liknande grad av utskällning drabbade författaren Jan Myrdal, som i SvD på Brännpunkt torgförde sitt försvar för äktenskapets funktion för familjebildning och i sammanhanget förklarade sig gärna bli kallad ”heteronormativ”. Därmed berörde han ett annat känsligt ämne, vilket skall uppmärksammas nedan.

(4.9) *Följande påpekande är dock en självklarhet med tanke på principer för god lagstiftning: Även om Äktenskapsbalken har som primärmål att reglera mellanhavandet mellan makarna, är det alls inget som hindrar att lagen också tillskrivs som ett ultimärmål att äktenskapet kan utgöra en god ram för barnens uppväxt.*

Reglerna om betänketid har också tillkommit för att ge något stöd åt familjestabiliteten när det finns barn. Uppställandet av betänketid för skilsmässa innebär just att lagstiftaren behållit åtminstone något av värderingen att äktenskapet är ett viktigt inslag för familjebildning.

---

² I mitten av 1960-talet, då giftermålsfrekvensen nådde en historisk toppnivå, var omkring en tredjedel av brudarna havande. Detta vittnade å ena sidan om att sexuell avhållsamhet var omöjlig, men också å andra sidan om att äktenskapet sågs som en viktig del av familjebildningen.

(4.10) Samma goda värden i form av en trygg uppväxtmiljö för barn är visserligen önskvärda även för barn till den ena parten i ett homosexuellt parförhållande eller ett barn som anses vara parternas gemensamma enligt senare års lagstiftning. Önskemålet är redan tillgodosett. Även enligt lagen om registrerat partnerskap gäller betänketid för partnerskapskillnad, om någondera partnern lever samman med barn under 16 år.

För barnens skull behöver man inte föra in samkönade parförhållanden under äktenskapsbegreppet.

5. Internationella jämförelser. Betydelsen av kristna äktenskapsuppfattningar

(5.1) I kapitel 5 i betänkandet (s. 147 – 201) genomgås utförligt innehållet av förekommande regler om registrerat partnerskap eller äktenskap för homosexuella par i en rad olika länder. Liknande frågor i vår ”globaliserade” värld kan nu för tiden komma upp någorlunda samtidigt i många länder, inte minst i familjerätten. Nya sociala mönster och idéer sprids snabbt. Danmark var först med det registrerade partnerskapet, en lyckosam nyskapelse, som uppfanns av den dåvarande landsretsdomeren Svend Danielsen under kommittéarbete, och som senare godtagits även i de fyra andra nordiska länderna.

Lösningarna i de länder som lagstiftat har i ganska hög grad varit styrda av nationella reaktioner på nya livsmönster. Utredningsmannen föredrar dock att se den internationella utvecklingen som ett entydigt stöd för sitt förslag att äktenskapsbegreppet i den svenska lagen bör ändras. Han anför sålunda (s. 231): ”Uppenbarligen har den traditionella innebörden av äktenskapet inte heller utgjort något hinder för lagändringar i Nederländerna, Belgien, Spanien, Kanada och Sydafrika. Det är alltså så att äktenskapet inte överallt har behållit sin traditionella och entydiga innebörd som en relation mellan en kvinna och en man och att en ändring inte behöver medföra någon begreppsförvirring såsom hävdats från vissa håll.”

Utredningsmannens resonemang bygger på en redogörelse för formellt gällande regler mera än för bakomliggande sociala förhållanden och ideologier. Sådana förhållanden kan inte för Sverige eller något annat land leda till någon så entydig slutsats som den som dragits i betänkandet.

(5.2) Om vi håller oss till Europa, är Nederländerna ett särfall med en heterogen blandning av gammaldags religion och mycket stor liberalism. Den senare har föranlett en egendomlig lagstiftning under 1990-talet.³ De olika stegen i utvecklingen av den nederländska lagstiftningen har varit helt bestämda av önskemål att undvika diskriminering i en mycket allmän, ojuridisk mening. Först infördes partnerskap för samkönade par som inte kunde gifta sig. Därefter öppnades partnerskapet för heterosexuella par, som visserligen kunde gifta sig, men för likabehandlingens skull ansågs böra få ingå även partnerskap med dess något annorlunda rättsverkningar än äktenskap. Som ett slutsteg öppnades efter ytterligare några år det formella äktenskapet också för heterosexuella par. Därmed hade man skapat en alldeles onödig dubbelhet i hela systemet för alla par, något som snart nog upptäcktes. En plan att

---

³ Sätillvida liknar dessa ideologiska motsättningar spänningar i Frankrike mellan kyrkans konservatism och upplysningstidens liberalism alltsedan den franska revolutionen, spänningar vilka påverkat även den moderna, franska äktenskapsrätten.

avskaffa reglerna om partnerskap har, såvitt jag vet, stannat på papperet. – Det möjliga, dubbla rättsläget är besvärande invecklat med skillnader mellan äktenskap och partnerskap för både heterosexuella och homosexuella par, även när det gäller barn.

När äktenskapet öppnats för samkönade par i Belgien (med särskilt undantag för konungen och drottningen) och Spanien, d.v.s. två på det hela taget katolska länder, kan detta förefalla överraskande. För Belgien har möjligen inflytandet från Nederländerna spelat en roll. I Spanien infördes på 1990-talet regler om partnerskap i vissa av de s.k. autonoma regionerna med början i Katalonien (med Barcelona som regionhuvudstad). Åtgärderna var omstridda, eftersom äktenskapslagstiftningen inte hör till regionernas kompetensområde. Partnerskapsidéerna för samkönade par var till en början mycket försiktiga i de spanska regionerna, som ändå var de mest radikala i landet. I dessa regioner infördes på 1990-talet i en reglering som i princip var likartad för homosexuella par och för män och kvinnor som sammanbodde utan äktenskap. (Inom parentes sagt låg samma önskan att endast tvekan ge erkännande åt homosexuella förbindelser bakom de franska reglerna om likställande genom reglerna om "pacte de solidarité" av homosexuella par med samboende utan äktenskap mellan män och kvinnor.)

När äktenskapet ändå gjorts könsneutralt i lagstiftningen i Belgien och Spanien måste detta rimligtvis ses i samband med den katolska kyrkans dominans. Det är i dessa länder uteslutet att äktenskapet, som enligt den katolska läran är ett av de sju sakramenten, skulle bli könsneutralt inom kyrkan. Det kyrkliga äktenskapet bör i dessa länder nog ses som ideologiskt primärt, det borgerliga äktenskapet som sekundärt, något som kan förklara den till synes paradoxala utvecklingen.

(5.3) I Sverige och andra protestantiska länder förhåller det sig tvärtom. Svenska kyrkan har inte någon äktenskapsuppfattning som tydligt skiljer sig från vad som bestäms i den profana lagstiftningen. Det finns därför inte i Sverige någon motbild till det civila äktenskapsbegreppet i lagstiftningen som kan hållas upp lika tydligt som i katolska länder. Detsamma gäller nog på det hela taget Tyskland och England i vilka länder man också infört regler om registrerat partnerskap och inte om könsneutrala äktenskap.

Kanske är Sverige, som redan antytts ovan, ett särfall genom det starka stöd, som här manats fram, för samkönade äktenskap. Detta har skett även inom Svenska kyrkan. Särskilt intressant blir detta stöd genom vissa teologiska resonemang i en nyutkommen antologi, ombesörjd av Svenska kyrkans teologiska kommitté, nämligen "Uppdrag samliv. Om äktenskap och samlevnad", red. Mikael Lindfelt och Johanna Gustafsson Lundberg (Verbum, 2007, 454 s.). I bokens 14 uppsatser framkommer naturligtvis en spridning i uppfattningarna hos de teologiska teoretikerna, men huvudbudskapet görs alldeles tydligt redan i boken inledning och illustreras av åtskilliga uppsatser i antologin.

Den positiva inställningen till homosexuella förbindelser är stark.

Den negativa inställningen till det heterosexuella äktenskapet är hos flera av författarna i antologin ännu starkare. Äktenskapet beskrivs då - vare sig man utgår från katolsk eller evangelisk-luthersk trosuppfattning – som en modell ännu i vår tid för manlig överordning och kvinnlig underordning.

(5.4) Här lämnar jag därhän lagstiftningen inom EU samt i den majoritet av EU-länderna som inte har lagstiftning om partnerskap eller äktenskap. Det verkar dock vara ganska klart, att

partnerskap som modell har större möjligheter än könsneutrala äktenskap att få stor internationell acceptans, vilket också leder till mindre problem inom den internationella privaträtten än införandet av samkönade äktenskap.

6. Om normbildning för människans familjeliv, sexualitet och könsidentitet.

(6.1) Ett för kvinnor och män i alla avseenden jämställt samhälle är naturligtvis önskvärt i den meningen, att alla individer bör behandlas lika oavsett kön, och att alla individer bör få samma möjligheter oavsett kön. På liknande sätt är det viktigt att homosexuella par får erkännande i sin egen rätt, liksom att den överväldigande majoriteten av heterosexuella par också får det.

(6.2) Den hittillsvarande framställningen har prövat bärkraften av argumenten i betänkandet – liksom i den allmänna, svenska debatten – till förmån för införandet av samkönade äktenskap och att äktenskapsbalken görs könsneutral. Resultatet har blivit att argumenten för sådana samkönade äktenskap i stället för registrerade partnerskap är väldigt svaga, närmast obefintliga. Redan partnerskapslagen och ankytande bestämmelser i andra lagar innebär ett skydd mot diskriminering av samkönade par i lagstiftningen.

Ur mera allmänna etiska synpunkter kan det samtidigt konstateras, att lagförslaget över huvud taget inte berör frågan om värdet av etisk normbildning inom familjerätten i allmänhet. Enbart en strävan att ge homosexuella relationer ett ökat symbolvärde har varit styrande. Det är ett för snävt perspektiv.

Nu skall det omvända perspektivet analyseras. Finns det t.o.m. skäl som kan tala direkt emot utvidgning av äktenskapsbegreppet till att omfatta både tvåkönade och samkönade parbildningar?

Dessa frågor gäller i mindre mån den lilla gruppen av manifest homosexuella personer. Frågorna är långt viktigare med tanke på de mycket större grupperna av vanligtvis heterosexuella människor.

Hur de enskilda människorna väljer att forma sina liv är naturligtvis ytterst en fråga för deras personliga, etiska val. Lagstiftning kan dock ha normbildande effekter av något slag oavsett hur den utformas. En vis lagstiftare bör inte undandra sig överväganden därvidlag. Lagstiftaren måste då bygga på värderingar om vad som kan förmodas vara gynnsamt, kanske särskilt för unga människor, vilka i hög grad berörs av signaler inom familjerätten.

(6.3) Det blir fråga om att tillämpa de principer för god lagstiftningsmetod som berörts ovan i avsnitt 3. Den aktuella frågan gäller symbolbetydelsen, både som värde och som påverkan, i fall registrerat partnerskap ersätts av samkönade äktenskap och äktenskapsbegreppet därmed görs köns neutralt.

En sådan lagstiftning skulle ideologiskt sett innebära ytterligare ett steg i den omstöpning av lagstiftningen om äktenskap och samlevnad som började för snart 40 år sedan, och som innebar en ideologisk urgröpning av äktenskapet som samhälls institution.

(6.4) Frågan om könsneutrala äktenskap, som jag nu ställer den, går djupare ner i sexualvanor och könsidentitet än äktenskapsfrågan tagen för sig. De olika frågorna hänger dock ihop med tanke på normbildningen i samhället. Problemet blir om inordningen av samkönade äktenskap under ett nytt, köns neutralt äktenskapsbegreppet kan ha symboliska påverkans effekter för

människors livsvanor och val av personlig etik, kanske rent av för en del unga människors känsla av könsidentitet.

(6.5) Allmänt sett är den normpåverkande effekten av lagstiftning antagligen ganska stor på familjerättens område. Detta har också utnyttjats till exempel för att befrämja jämställdheten mellan kvinnor och män i familjelivet eller för att motverka äga av barn. Som redan berörts ovan är det nog också sannolikt att den s.k. neutralitetsideologin i Sverige har fått giftermålsfrekvensen att gå ned onödigt mycket, sannolikt till viss nackdel också för familjestabiliteten.

En fråga om påverkan är vidare om införandet av samkönade äktenskap kan tänkas ytterligare minska giftermålsfrekvensen, särskilt om möjligheten till giftermål genom kyrklig vigsel avskaffas. Detta skulle vara olyckliga effekter. I betänkandet har betonats att giftermålsfrekvensen kan bli påverkad, men att man inte kan förutse utvecklingen. Det är nog riktigt.

(6.6) I den i Sverige inflytelserika, feministiska genusteorin ingår inte bara tanken på patriarkatets makt utan också, att det egentligen inte finns några biologiskt betydelsefulla skillnader mellan män och kvinnor vid sidan av de biologiska skillnaderna för att barn skall kunna komma till världen (och få näring ur moderns kropp). Man bör därför, enligt ideologin, inte tala om kön, bara om genus, eftersom alla såväl manliga som kvinnliga beteenden anses inlärd.

(6.7) Även om män och kvinnor i mycket stor utsträckning kan sköta samma sysslor och arbetsuppgifter strider genusteorin mot medicinsk och naturvetenskaplig forskning, bl.a. om hjärnans funktioner som numera kan studeras genom pet-kameror och liknande avancerade metoder.⁶

Att det finns typiska skillnader – men med stora individuella variationer – mellan manliga och kvinnliga egenskaper, kan man räkna ut med sunt förnuft. Det är ytterligt osannolikt att den genetiska framväxten av människan i kampen för släktets utveckling under åtskilliga tiotusentals år, mot bakgrunden av förstadier under miljontals år, inte skulle ha medfört någon kvarstående verkan på mäns och kvinnors genetiska egenskaper utanför området för den direkta, sexuella reproduktionen för släktets fortbestånd.⁷

(6.8) Inom genusteorin har dock hyllandet av genusteorin och underkännande av begreppet kön på senare tid kombinerats med en växande fientlighet mot heterosexualiteten. (Inställningen kan påträffas även hos en del teologiska tänkare som bidragit till antologin ”Uppdrag samliv” som omtalats ovan.)

De svenska genusforskarna verkar för närvarande ha som sin allra viktigaste tes, att andra sexuella relationer än heterosexuella måste få samma erkända ställning i samhället. Detta anges gälla HBT-personer (homosexuella, bisexuella, och transsexuella), ja även personer med queer-sexualitet, dvs att de sexuella preferenserna är öppna och flytande.

---

⁶ Se för en översikt Elkhonon Goldberg, Den civiliserade hjärnan. Frontalloberna och människans exekutiva funktioner, 2003 (på engelska 2001), s. 73 f. För könsskillnader mellan kvinnor och män se utförligt Gertrud Höhler & Michael Koch, Der veruntreute Sündenfall, Stuttgart 1998 (720 s.).

⁷ I en artikel i SvD 23/1 2008 om en utställning på Naturhistoriska riksmuseet anges att vi ”biologiskt varit människor i 1,8 miljoner år, men språket och förmågan att uttrycka oss i bilder kom för 100 000 år sedan”.

Med detta resonemang uppfattas "heteronormen" som olämpligt styrande för vilka sexuella relationer som skall anses vara normala.

(6.9) Den svenska befolkningen torde i stort sett sakna personliga erfarenheter av den påstådda olämpligheten av den sexuella heteronormativiteten. Denna sexuella läggning är naturligtvis alldeles självklar för de flesta människor.

Orsakerna till homosexuell läggning eller homosexuellt beteende är väl inte riktigt klarlagda utan kan vara av olika slag. Antagligen bör man dock räkna med att en persons läggning som heterosexuell eller homosexuell är manifest, samtidigt som beteendet kan förändras genom "förförelse". Däremot kan beteendet säkerligen förändras, åtminstone för en tid.

(6.10) De rådande, fria sexualvanorna plus den ideologiska förkunnelsen – motståndet mot heterosexualiteten som norm och därtill det principiella förkastandet av begreppet kön till förmån för genus – kan kanske för en del unga människor medföra osäkerhet till och med om den egna könsidentiteten. En persons uppfattning om den egna könsidentiteten spelar en stor roll för livskänslan. En kvinna kan inte föreställa sig hur det är att vara man, lika litet som en man kan fullt ut leva sig in i hur det är att vara kvinna, särskilt när ett barn föds eller har blivit fött.

De enda som kan uttala sig om dessa frågor på grundval av egna erfarenheter är det begränsade antal personer som velat byta kön och som också kunnat göra det, vanligtvis i samband med något operativt ingrepp. Redan det förhållandet att människor som fötts med "fel kön" drivs av en stark önskan att få byta könstillhörighet, innebär ett bra uttryck för att könsidentitet är viktig för alla människor.

(6.11) Man bör inte bortse från möjligheten att införandet av könsneutrala äktenskap, en rent symbolisk åtgärd, som tillägg till motsvarande ideologiska strömningar och en stark sexualisering av unga människors liv på senare år, till och med kan leda till ökade svårigheter för unga människor i puberteten att hitta sin egen könsidentitet.

Sådana farhågor kan nog faktiskt också underbyggas av ansträngningarna att barn redan i förskolan skall komma bort från vad som traditionellt varit typiska manliga eller kvinnliga sysslor och intressen. Entusiasmen att försöka få små flickor att leka mera med traktorer och bilar, eller att vara farliga som lejon, samtidigt som små pojkar skall avvänjas från att brottas och boxas för att mera leka med dockor, kan kanske framkalla omedvetna svårigheter vid valet av könsidentitet i puberteten.

Frågan om könsneutrala äktenskap bör inte med tanke på attitydbildningen hos unga människor frikopplas från de allmänna ideologiska tendenserna i det svenska samhället. Det är här fråga om långsiktiga influenser som det är svårt att säga något säkert om. De borde dock övervägas.

(6.12) Slutsatserna av analyserna i avsnitt 6 blir följande.

Sexualiteten är en rik gåva för människosläktets fortbestånd. Alla är dock inte heterosexuella utan en mindre andel av alla människor är homosexuella.

Sexuell lycka är ett stort glädjämne, framkallat av en grundläggande mänsklig drift.

Homosexuell läggning och homosexuella relationer bör respekteras i sin egen rätt.

Men även den heterosexuella läggningen hos den stora majoriteten av människor bör lämnas i fred.

Lagstiftare och opinionsbildare bör inte låta önskan att befrämja det förstnämnda önskemålet övergå i ett motverkande av det senare.

Det är dock en sådan överdriven förskjutning av perspektiv som håller på att ske i det svenska samhället.

I denna utveckling kan förslaget om könsneutrala äktenskapet ses som en av flera attitydpåverkande faktorer.

Dessa synpunkter tillkommer som motargument mot könsneutrala äktenskap i tillägg till det förhållandet, att det över huvud taget inte redovisats några övertygande argument för det aktuella lagförslaget.

Reglerna om partnerskap bör i ställas understödjas och något förändras för befrämjande av homosexuella parförhållandens erkännande ”i sin egen rätt”.

7. Om vigselrätten

Skulle frågan om kyrkornas vigselrätt diskuteras som ett principiellt och helt isolerat lagstiftningsproblem, vore införandet av obligatoriskt civiläktenskap naturligtvis den mest närliggande lösningen i våra dagar. I detta lagstiftningsärende aktualisera vigselfrågan dock enbart som ett tillägg till frågan om könsneutrala äktenskap.

Sedan lång tid tillbaka gäller i Sverige och i de andra nordiska länderna, liksom i en del andra länder därutöver, att blivande makar kan välja mellan kyrklig och borgerlig vigsel för giftermål.

Enligt en statistisk undersökning, som redovisas i betänkandet (s. 215), ville 59 % av de tillfrågade ha kvar valfriheten mellan borgerlig och kyrklig vigsel och endast 14 % stödde övergången till obligatoriskt civiläktenskap (27 % hade ingen åsikt eller var likgiltiga till frågan).

I detta läge är det naturligt att man söker bibehålla denna ordning bl.a. för att hålla giftermålsfrekvensen uppe. Den nordiska rättslikheten har dessutom ett egenvärde.

Förslaget från ”nätverket för partnerskap”, om en möjlighet för ingående av partnerskap även genom en välsignelseakt i kyrka, är utmärkt som medel för att ge partnerskapet en förstärkt ställning och samtidigt behålla valfriheten mellan kyrklig och borgerlig ceremoni, vilket motsvarar önskemålen hos de flesta människor i landet.

En önskan att under alla förhållanden införa ett krav på borgerlig vigsel för äktenskap uttrycker ett principrytteri, som inte kan rekommenderas med de utgångspunkter som finns.

En sak för sig är att möjligheten för många kyrkosamfund, att tillerkännas vigselrätt av kammarkollegiet, har kunnat skapa praktiska problem, eftersom en del små samfund inte alltid skött vigselrätten på ett acceptabelt sätt. De svårigheterna bör kunna åtgärdas särskilt genom mera återhållsam utdelning av vigselrätten eller bättre kontrollsystem.

Anders Agell